

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

FACTORS FOR FORMING THE COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY AT THE REGIONAL LEVEL

Ліба Н. С.

Доктор економічних наук,
доцент кафедри обліку і
оподаткування та маркетингу,
Мукачівський державний університет,
м. Мукачево, Україна
ORCID: 0000-0001-7053-8859

Пугачевська К. Й.

Кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту,
управління економічними процесами та туризму,
Мукачівський державний університет,
м. Мукачево, Україна
ORCID: 0000-0002-0921-6583

Natalia Liba

Doctor of Economics,
Associate Professor of the Department of Accounting and
Taxation and Marketing,
Mukachevo State University,
Mukachevo, Ukraine

Kateryna Pugachevska

Doctor of Economics,
Associate Professor of the Department of Management,
Management of Economic Processes and Tourism
Mukachevo State University,
Mukachevo, Ukraine

У зв'язку з посиленням ролі регіонів у формування конкурентоспроможної національної економіки все більшого значення набуває формування регіональної конкурентоспроможності. Важливим є вивчення та дослідження впливу різних чинників на формування конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні. Всі регіони різняться за своїми можливостями, ресурсами, потенціалом, набором конкурентних переваг, але вони виступають повноправними учасниками конкурентних відносин з приводу залучення ресурсів, кваліфікованої робочої сили, інвестицій і т.д. Рівень конкурентоспроможності регіону відображає його рівень соціально-економічного розвитку. В статті представлені результати досліджень поглядів науковців, щодо чинників які впливають на формування конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні. Досліджено підходи вітчизняних вчених до класифікації чинників. Запропоновано розширену класифікацію чинників конкурентоспроможності економіки регіону. Виявлено взаємозв'язок чинників конкурентоспроможності та конкурентних переваг економіки на регіональному рівні.
Ключові слова: конкурентоспроможність економіки регіону; чинники конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні; конкурентні переваги економіки регіону; кластер; інноваційність економіки регіону.

The processes of globalization and integration of the domestic economy into the world economic community increase the value of the competitiveness of the economy at the national and regional levels. In connection with the strengthening of the role of regions in the formation of a competitive national economy, the formation of regional competitiveness is becoming increasingly important. It is important to study and research the influence of various factors on the formation of economic competitiveness at the regional level. Factors of competitiveness of the economy at the regional level are those driving forces, conditions, reasons that contribute to the formation of the desired level of its competitiveness. All regions differ in their capabilities, resources, potential, set of competitive advantages, but they

act as full participants in competitive relations regarding the attraction of resources, qualified labor, investments, etc. The level of competitiveness of the region reflects its level of socio-economic development. The economy of a region is considered competitive if it is able to produce competitive products, carry out innovative activities, be attractive for investment, create the best conditions for the population to live, ensure high productivity of the use of available resources (which will be reflected in the indicator of the gross regional product per capita) while ensuring a high the standard of living of the population. The article presents the results of studies of the opinions of scientists regarding the factors that influence the formation of the competitiveness of the economy at the regional level. The approaches of domestic scientists to the classification of factors have been studied. An extended classification of factors of competitiveness of the regional economy is proposed. The relationship between factors of competitiveness and competitive advantages of the economy at the regional level is revealed. Competitiveness factors can be transformed into competitive advantages of the region's economy under certain conditions. The main condition for such a transformation is the use of a factor for the formation of a competitive economy of the region. The article substantiates the leading role of clusters and innovations as factors of competitiveness of the regional economy.

Key words: *competitiveness of the regional economy; factors of economic competitiveness at the regional level; competitive advantages of the regional economy; cluster; innovativeness of the region's economy.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Процеси глобалізації та інтеграції вітчизняної економіки у світове економічне співтовариство підвищують значення конкурентоспроможності економіки на національному та регіональному рівнях. Конкурентоспроможною вважається економіка того регіону, який здатен виготовляти конкурентоспроможну продукцію, здійснювати інноваційну діяльність, бути інвестиційно привабливим, створювати найкращі умови для проживання населення. Формування конкурентоспроможної економіки на регіональному рівні викликає посилений науковий інтерес вчених-економістів. Особливе значення набуває вивчення чинників, що впливають на формування високого рівня конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Чинники, що сприяють формуванню конкурентоспроможної економіки на регіональному рівні досліджували та висвітлювали у своїх наукових доробках Кльоба С., Каражия Е., Швець В., Іванова М., Ковальчук В., Бобровська О., Соколенко С., Макаренко М.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Дана проблематика не є достатньо вивченою. Вченими запропоновано трактування чинників формування конкурентоспроможності економіки на рівні регіону, сформовано різні підходи до їх класифікації та групування. Існує потреба більш глибокого дослідження чинників конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні та їх впливу на формування бажаного рівня її конкурентоспроможності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити основні чинники, що впливають на формування конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність економіки на регі-

ональному рівні розглядається, зазвичай, крізь призму двох основних підходів. Перший, розглядає регіональну конкурентоспроможність як наслідок конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, що функціонують на території регіону. Другий підхід розглядає економіку регіону як самостійний суб'єкт конкурентних відносин, що здатен здійснювати конкурентну боротьбу не тільки на національному, але і на міжнародному рівнях. Конкурентоспроможною вважається економіка того регіону, який здатен забезпечити високу продуктивність використання наявних ресурсів, що буде відобразитись на показнику валового регіонального продукту на душу населення, забезпечуючи при цьому високий рівень життя населення. Економіка кожного регіону відрізняється притаманними тільки їй особливостями розвитку, набором конкурентних переваг, умовами функціонування. Саме показник валового регіонального продукту є найбільш поширеним при визначення рівня конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні [1].

Чинниками конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні є ті рушійні сили, умови та причини які сприяють формуванню бажаного рівня її конкурентоспроможності.

Чинники, що формують конкурентоспроможність економіки на регіональному рівні часто об'єднують у наступні групи:

1. економічного характеру;
2. соціального характеру;
3. управлінського характеру [2].

В. Швець та М. Іванова в своїх дослідженнях сформулювали наступну систему чинників формування конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні, яка включає в себе наступні групи (рис. 1):

- економічні;
- людські;
- фінансові;
- регіональне управління;
- інфраструктурні;
- інтеграційні;
- менеджмент [3].

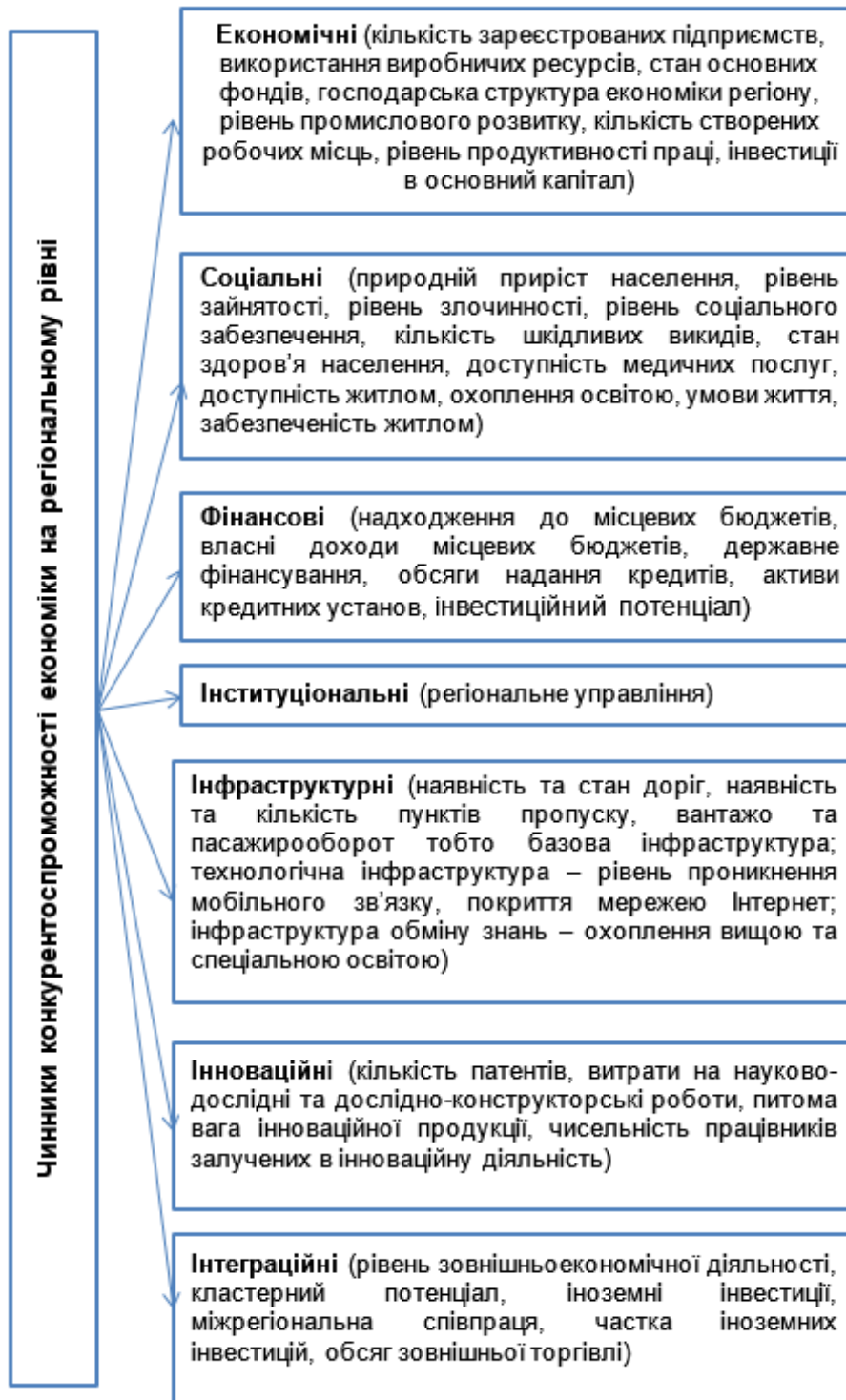

Рис. 1. Класифікація чинників формування конкурентоспроможності економіки на регіональному рівні

Джерело: [3; 4 с. 15; 5].

В. Ковальчук, С. Запотоцький всі чинники формування конкурентоспроможності на регіональному рівні об'єднали в 2 групи: чинники внутрішньої дії та чинники зовнішньої дії. До чинників внутрішньої дії відносять чинники місця, ресурсні, демографічні, виробничі та управлінські чинники, а також чинники умов конкурентоспроможності. Чинники зовнішньої дії об'єднали в себе наступні: економічна ситуація, політичні та правові, економічна політика держави, регіональна політика та міжнародні чинники [6].

Вітчизняні та зарубіжні вчені вважають кластери вирішальним чинником формування конкурентоспроможності економіки регіону. Кластерами об'єднання що формуються за територіальним принципом з числа взаємопов'язаних підприємств, некомерційних організацій, наукових центрів, навчальних закладів [7]. Кластери в умовах посилення конкурентної боротьби на регіональному рівні відіграють провідну роль у формуванні конкурентоспроможності економіки регіону. Кластери дають можливість форму-

вати критичну масу, що дозволяє представляти унікальність регіону на різних рівнях (національному, міжнародному) та підвищувати ефективність конкурентної боротьби. Функціонування кластерів створюють ряд переваг для економіки регіону на регіональному рівні, а саме: посилення процесів спеціалізації та поділу праці; посилення взаємодії між покупцями та продавцями; посилення співпраці між учасниками кластерів з приводу обміну інформацією; підвищення інноваційності економіки регіону; підвищення ефективності використання наявних регіональних ресурсів; зниження рівня безробіття шляхом створення нових робочих місць; можливість зниження вартості продукції та послуг [8].

Інноваційні чинники відіграють не менш важливу роль у формуванні конкурентоспроможності економіки на рівні регіону. Саме інноваційна діяльність економіки регіону здатна сформувати стійкі конкурентні переваги. Процеси розробки, впровадження та реалізація інновацій відображають рівень взаємодії між організаціями представниками наукової сфери та підприємствами як представниками виробничої сфери. Інноваційність економіки регіону характеризується функціонуванням інноваційних структур (технопарків, технополісів, бізнес-інкубаторів). Саме їх діяльність сприяє формуванню та про-

суванню результатів інноваційної діяльності на ринок. Розвиток інноваційної діяльності часто пов'язаний з процесами кластеризації в регіоні. Кластери об'єднують інтереси науки та виробництва для підвищення ефективності їх функціонування.

За певних умов чинники конкурентоспроможності можуть бути перетворені на конкурентні переваги економіки регіону. Основною умовою для такого процесу є використання чинника для формування конкурентоспроможної економіки регіону.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі викладеного вище матеріалу можна зробити висновки про те, що на сучасному етапі розвитку економічної думки немає єдиного підходу до класифікації чинників, що формують конкурентоспроможність економіки на регіональному рівні. Різні вчені пропонують власні підходи. Ключовим моментом є те, що конкурентоспроможність економіки на регіональному рівні досягається шляхом використання відповідних чинників. Конкурентним буде саме той регіон який забезпечить ефективне використання наявних чинників конкурентоспроможності та їх трансформацію у конкурентні переваги.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кльоба С., Максимчук М. Регіон як суб'єкт конкурентної боротьби в контексті децентралізації влади. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф., 29-31 бер. 2018 р. Тернопіль. Том 1. с. 98-100. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/26083> (дата звернення: 15.11.2022).
2. Каражия Е. А. Структура та специфіка системи оцінювання конкурентоспроможності регіонів. *Економіка та держава*. 2021. № 8. С. 145–150. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.145
3. Швець В.Я., Іванова М.І. Формування та оцінка конкурентоспроможності регіонів України в умовах глобалізації економіки. *Академічний огляд*. 2012. № 2 (37). С. 67-74
4. Інноваційні підходи до забезпечення конкурентоспроможності регіонів в контексті активізації економічного розвитку: монографія / О.Ю. Бобровська, С.М. Серьогін, Т.О. Савостенко та ін.; за заг. ред. О.Ю. Бобровської, Т.О. Савостенко. Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2013. 196 с.
5. Тимофієва С.Б. Конкурентні переваги регіону та вплив на них параметрів регіональної інфраструктури. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 9. С. 512-515. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/105.pdf> (дата звернення: 15.11.2022).
6. Ковальчук В., Запотоцький С. Чинники впливу на формування конкурентоспроможності сучасного регіону. URL: http://maptimes.inf.ua/CH_04/9.pdf (дата звернення: 15.11.2022).
7. Макаренко М. В. Визначення головних чинників конкурентоспроможного розвитку регіону. *Економіка та держава*. 2014. № 5. С. 6-9.
8. Соколенко С. І. Конкурентоспроможність регіону та інноваційні кластери. *Будуємо нову Європу: будівельні кластери та стратегії розвитку регіонів при підготовці до Євро-2012*: Міжнародна наук.-практ. конф. 11-13 черв., 2008 р. Тернопіль. URL: <https://ucluster.org/blog/2008/06/konkurentospromozhnist-regionu-ta-innovacijny-klastery/> (дата звернення: 15.11.2022).

REFERENCES:

1. Kloba, S., & Maksymchuk, M. (2018). Region yak subiekt konkurentnoi borotby v konteksti detsentralizatsii vlady [The region as a subject of competitive struggle in the context of decentralization of power]. *Proceedings from: II Mizhnarodna naukovo-praktichna konferenciya «Formuvannia mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh» – The 2-d International Scientific and Practical Conference «Formation of a mechanism for strengthening the competitive positions of national economic systems in global, regional and local dimensions»* (Ternopil, March 29-31, 2018) (pp. 98–100). Ternopil. [in Ukrainian].

2. Karazhyia, E. A. (2021). Sklad ta spetsyfika systemy otsiniuvannia konkurentospromozhnosti rehioniv [Composition and specificity of the regional competitiveness assessment system]. *Ekonomika ta derzhava - Economy and the state*, 8, 145-150. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.8.145> [in Ukrainian].
3. Shvets, V. Ia., & Ivanova, M. I. (2012). Formuvannia ta otsinka konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ekonomiky [Formation and evaluation of the competitiveness of the regions of Ukraine in the conditions of economic globalization]. *Akademichnyi ohliad - Academic review*, 2(37), 67-74. [in Ukrainian].
4. Bobrovska, O. lu., Serohin, S. M., Savostenko, T. O., (2013). Innovatsiini pidkhody do zabezpechennia konkurentospromozhnosti rehioniv v konteksti aktyvizatsii ekonomichnoho rozvytku: monohrafiia [Innovative approaches to ensuring the competitiveness of regions in the context of intensification of economic development: monograph]. In O. lu. Bobrovskoi, T. O. Savostenko (Eds.). Dnipropetrovsk: DRIDU NADU [in Ukrainian].
5. Tymofiiieva, S. B. (2016). Konkurentni perevahy rehionu ta vplyv na nykh parametriv rehionalnoi infrastruktury [Competitive advantages of the region and the influence of regional infrastructure parameters on them]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky – Global and national economic problems*, 9, 512-515. Retrieved from <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/105.pdf> [in Ukrainian].
6. Kovalchuk, V., & Zapototskyi, S. Chynnyky vplyvu na formuvannia konkurentospromozhnosti suchasnoho rehionu [Factors influencing the formation of competitiveness of the modern region]. Retrieved from http://maptimes.inf.ua/CH_04/9.pdf [in Ukrainian].
7. Makarenko, M. V. (2014). Vyznachennia holovnykh chynnykiv konkurentospromozhnogo rozvytku rehionu [Determination of the main factors of competitive development of the region]. *Ekonomika ta derzhava - Economy and the state*, 5, 6-9. [in Ukrainian].
8. Sokolenko, S. I. (2008). Konkurentospromozhnist rehionu ta innovatsiini klasteri [Competitiveness of the region and innovation clusters]. *Proceedings from: Mizhnarodna nauково-praktichna konferenciya «Buduiemo novu Yevropu: budivelni klasteri ta stratehii rozvytku rehioniv pry pidhotovtsi do Yevro-2012» – The International Scientific and Practical Conference «We are building a new Europe: construction clusters and regional development strategies in preparation for Euro-2012»* (Ternopil, June 11-13, 2008). Ternopil. Retrieved from <https://ucluster.org/blog/2008/06/konkurentospromozhnist-regionu-ta-innovacijny-klasteri>. [in Ukrainian].

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>